

Mycket i skolan händer i det tysta

”Jävla hora!” flyger genom korridoren. Ingen verkar ta notis om det. ”De populära” sitter på bänken som alltid är reserverad för de med hög status och fortsätter spela på sina mobiltelefoner. ”Töntarna” som lutar sig mot väggen läser tyst på franskaorden. ”Gangstrarna”, som alltid har mycket smink och pösiga byxor, fortsätter lyssna på musik med sina splittrerna, coola hörlurar. Och andra ”vanliga, ointressanta” personer går förbi som om de vore döva. Tjejen som orden var riktade till vänder sig om, ler, skrattar och säger tack. Jag står stumt på sidan. Var är det riktigt som händer? Sen när räknas hora som en komplimang? Jag måste ha missat något. Så klart menade inte han som skrek det något illa och hon som tog emot skällsordet kände sig så klart inte träffad på riktigt. Men ändå. Orden accepteras - tydligen.

I skolan finns Amor, antimobbningsrådet. Medlemmarna där har tystnadsplikt. Man kan alltid vända sig till dem. Amor tar oftast hand om problem riktigt bra, i det tysta, precis som de ska. De finns alltid där för en, som ett skydd. Det är tryggt att ha dem nära hela tiden. Representanterna är elever som är speciellt utvalda av lärarna. Det betyder att det inte är den populäraste som genom röstning i varje klass får representera, utan någon som lärarna tror att kommer ta det viktiga uppdraget på allvar. Eftersom att Amor-medlemmarna är elever, finns de ute i korridorerna hela tiden. Det är bara att haffa någon av dem och lätta sitt hjärta. I skolan finns också ett elevråd. Även medlemmarna där har tystnadsplikt. Så känner man att det inte finns någon i Amor man vill prata med, vilket det absolut oftast finns, så kan man gå till någon elevrådsrepresentant.

En gång var en ett par år äldre kille på besök i en klass. Plötsligt ropade en av killarna i klassen ”jävla kärring!” till en av tjejerna. Den äldre killen blev helt chockad.

”Varför sa han så där för?” Tjejerna i klassen vände sig mot honom.

”Det händer hela tiden, inget att bry sig om, han menar det inte – egentligen.”

”Nä, så varför sa han så då?”

”Han hade väl inget vettigare för sig”, svarade tjejen som killen ropat till, ryckte på axlarna och fortsatte messa på telefonen. Inget vettigare för sig? *Inget vettigare för sig?*

Utomstående förstår sig inte på oss. Och jag förstår dem. För trettio år sedan hände tydligen inte det här i speciellt stor utsträckning. Men för oss är det vardagsmat. Att skrika ett skällsord åt någon eller ta emot ett är ungefär lika speciellt som att borsta tänderna på kvällen eller att äta lunch. Man bryr sig helt enkelt inte. Ändå finns det de, som i det tysta, tar extremt illa vid sig och gråter om nätterna. De vill inte gå till skolan, egentligen, men när de väl är där ler de som om världen skulle vara i deras händer och de skulle vara de lyckligaste personerna på jorden. Att säga till om man blir trackad kommer inte på fråga. Det är att visa en svaghet, visa att man är ett offer som har fallit, givit vika, gett upp. Det står klart och tydligt i den inofficiella lagen.

Då finns lärarna till hands. Men vissa kan oroa sig för att det kanske går ut över betygen i fall lärarna skulle ändra uppfattning om en som person. Annars kan man så klart prata med kuratorn. Men ibland kan det kännas som att man drar till sig för stor uppmärksamhet (dålig uppmärksamhet) och går därför inte dit. I fall någon säger ”jag ska gå till kuratorn” så hoppar andra på den personen och börjar fråga vad han/hon har för fel eller om någon har dött. Det orkar man helt enkelt inte med. Dock tycker jag att kuratorn har en väldigt viktig uppgift i skolan för de som vill prata av sig och få objektiv kritik. Det skulle vara svårt utan en sådan person till hands.

”Att vara mobbad” låter så grovt. Men det behövs inte mycket för att passa in på beskrivningen. Allt händer i mörkret, i det tysta, där ingen kan se en. Det räcker med ett ord som ”skitunge”, en puff i korridoren eller bara en hemsk tystnad mellan två personer för att göra vem som helst självkritisk och deprimerad. Och vem i hela världen skulle märka sådana futtiga gester i korridorerna? Ingen. Ingen som vågar göra något i alla fall.

Med det finns två extremt viktiga personer i skolan till. Nämligen studiehandledaren och skolvärdinnan. Studiehandledaren ger ju inga betyg, men är ändå i kontakt med alla elever p.g.a. undervisningen i studiehandledning. Det är hennes stora fördel. För skolvärdinnan är det samma sak, fast hon undervisar inte. Hon går omkring i skolan och har koll på allt som händer. Hon är i kontakt med alla elever och har därför väldigt stor koll. Man kan alltså prata med dem om sina problem utan att de gör något åt ens betyg, plus att de vet hur alla i skolan är som person. Då kan man få en objektiv syn på saker och ting och lösa problem. Det är det som gör dem så ofantligt viktiga.

Varje år har vi föreläsare hos oss. De pratar om allt från droger, våld, mobbning och ojämställdhet till att man får ha vilken sexuell läggning man vill. Ungdomar behöver få information på det här sättet också. Inte bara från mamma, pappa och lärare. Vissa ämnen kan vara mer känsliga än andra och man kan känna sig obekväma i situationen i fall man känner föreläsaren som pratar om de ämnena i skolan. Även på ett sådant sätt kan man bli utpekad och sårad. Så det kan vara lättare och mindre pinsamt att ta in någon från t.ex. Sverige eller Finland för att föreläsa. Det är ett mycket bra sätt att sprida kunskap på. Men ändå vill jag poängtera att det inte är lönt att försöka hjärntvätta oss.

”Ni FÅR INTE röka, ni SKA INTE dricka alkohol, ni MÅSTE skaffa en bra utbildning!” Eh, hallå? Det är klart att någon kommer testa på alkohol och tobak om vi får budskapet på det sättet, plus att det är extremt tjatigt. Gränser är liksom till för att tänjas i vår värld. De flesta ungdomar lyssnar inte på det sättet vuxna tror. Jag kan nästan lova, att under en sådan föreläsning skulle minst hälften försöka koppla bort tankarna för att få dagens power nap. Det hjälper inte att skrika ”ni FÅR INTE, ni SKA INTE, ni MÅSTE ditt och datt” rakt upp i våra ansikten. Regler lockar en att göra motsatsen, alltså bryta dem. För att få ungdomar att lyssna krävs ofta humor. Humor är faktiskt extremt viktigt. Om en föreläsare med humor, som kanske har varit knarkare i sin ungdom, ger oss några konkreta exempel på vad han/hon har varit med om, säger att det är dumt att testa droger, *men* att det är *våra* liv, att vi får göra som vi vill. Då kommer många, många, många fler ta emot budskapet på rätt sätt och bli avskräckta från droger. Om föreläsningen ska handla om droger, är det bra att ta in någon som har hållit på med det eller jobbat med drogmissbrukare. Ska föreläsningen handla om våld och misshandel så kanske det skulle vara smart att ta in en som har blivit misshandlad eller en polis.

I skolan har några klasser fått delta i ART. Då går man igenom hur man reagerar i olika situationer och hur man kan lära sig att kontrollera sina känslor, ord och tankar. Det fungerade kanske inte jättebra i vår skola. Meningen med ART (enligt min åsikt) var att man skulle börja tänka sig för lite mer och förstå varför andra gör som de gör ifall jag säger något speciellt eller gör en gest. Men det blev ingen förbättring i skolan av tiden vi lade ner på det. Det blev ingen försämring heller för den delen. Jag vet inte riktigt varför det inte blev till det bättre. Kanske var det bara att eleverna som var med inte orkade ta in kunskapen. Men om de tänker efter så är jag rätt säker på att de personer som ropat ”din jävla slyna” till någon, inte har haft en speciellt vettig förklaring till det innerst inne.

För att minska mobbning, fördomar, rasism m.m. ordnas temadagar i skolan också. Temadagar är sådana dagar då man inte har vanliga lektioner utan lyssnar på föreläsare, gör olika uppgifter och utmaningar. Man samarbetar och pratar med människor som annars bara går förbi i korridoren. Men man pratar även om saker som verkar självklara, men ändå behöver poängteras. T.ex. att alla som har

glasögon som du träffar på stan har inte IQ 220 och är pluggisar, alla som har på sig en lite för kort tröja är inte någon slampa och fast en person är muslim behöver han inte vara terrorist. När man ser det nedskrivet så låter det helt galet. Varför i hela friden skulle man över huvud taget tro sådant om människor som man inte vet ett dyft om? Men vi människor gör sådant i alla fall, vi har fördomar. Vissa mindre, andra mer, men på något sätt har vi nästan alla några. Och det är ju klart att fördomar kan leda till mobbning. Därför tycker jag att det är viktigt att vi som relativt unga lär oss att det inte är något fel på andra kulturer, bara för att vi inte förstår varför de hälsar eller äter på ett visst sätt. Men också att vi inte har förutfattade meningar om saker som vi ser dagligen, som det med glasögonen. Därför är det mycket viktigt att ta lite paus från skolarbetet, med hjälp av bl.a. temadagar, för att tänka efter på riktigt.

Annat som får en att må bra, eller dåligt, i skolan är skolmiljön. Finns det övervakningskameror i varje korridor, mögel i de enfärgat vita väggarna, inga växter, inga samlingsställen, smutsigt, ingen chans att prata privat med någon i något hörn, så är det klart att eleverna blir nedstämde. Och nedstämde elever betyder att de inte vill eller orkar i skolan. Och om de varken vill eller orkar i skolan går det ut över betygen, och till slut är allt åt skogen. Alltså är skolmiljön fruktansvärt viktig. Här kan det hjälpa att låta eleverna komma med egna förslag på saker man kan ändra i skolan. Varför inte sätta upp en enkel, liten postlåda någonstans i skolan och låta eleverna (och personalen också för den delen) lägga lappar i den med förslag? Då känner eleverna att de har möjlighet att påverka, vilket kan få dem att känna sig mer värda. Jag tror att om alla har det relativt bra i skolan så finns det inte någon större mening för någon att trakassera någon annan.

Jag tror att alla tycker, innerst inne, att det är oacceptabelt att skrika skällsord till andra, uppföra sig olämpligt eller visa precis noll respekt för någon. Så varför gör man det ändå? För att förebygga mobbning tycker jag att man borde prata mer med ungdomar i grupper. Men jag tycker *inte* att det ska vara en lärare som drar det. Inte ens någon annan som jobbar på skolan, kanske inte ens en person som bor på Åland. Om en person kommer utifrån, så får han/hon respekt på ett helt annat sätt. Klassen känner inte personen och lyssnar bättre på den.

Sen finns det tjej- och killgrupper på Åland. Vissa leds av Fältarna, andra v Ungdomsbyrån och en del av Folkhälsan. I Fältarnas tjejgrupp finns (i dagens läge) några ungdomar och en eller två Fältare. Man pratar man av sig om sådant som man inte vill/vågar/kan ta med mamma, pappa eller någon i skolan. Alla i gruppen har tystnadsplikt och lär känna varandra. Man vänjer sig av med rädslan för att prata inför andra, speciellt om ämnen som ibland anses olämpliga eller pinsamma att tala högt om. Det är så viktigt att sådana här grupper finns. För med hjälp av dem kan man förbättra såväl självkänsla och självförtroende som levnadsstandarden för människor. En tjejgrupp får en att växa något vettlöst som person. Från att vara en liten, nervös, rädd, blyg person som i princip är rädd för sina egna andetag kan man utvecklas till en social människa som möter livet med alla dess svårigheter och utmaningar med rak rygg och höjd haka.

Jag tycker att alla skolor borde inskaffa en skolvärdinna. Den posten kanske verkar obetydlig, dyr och onödig, men för oss elever som verkligen upplever vardagen i skolan på riktigt är hon helt extremt ultraviktig. I skolor borde också finnas ett Amorråd, där medlemmarna är speciellt utvalda av lärare, så att inte de populäraste personerna hamnar dit, i så fall kan det vara helt värdelöst, då de till synes små och oviktiga personerna som egentligen skulle vilja ha hjälp inte vågar be om den. Vid föreläsningar är det extremt viktigt att föreläsaren har humor och vet vad han/hon faktiskt pratar om att det inte *bara* blir massa statistik i svart staplar och gråa kurvor eller ”ni FÅR INTE, ni SKA INTE, ni MÅSTE”-grejen. För då kommer ingen att lyssna. Det är bättre att komma med konkreta exempel på vad som

kan hända, bilder, filmer och rekommendationer istället för pekpinnar. Man skulle kanske kunna göra något test i skolan som liknar ett EQ-test, där man ska svara på frågor om hur man skulle göra i olika situationer och reflektera över det. Tjej- och killgrupper i skolan eller på fritiden då och då skulle verkligen inte sitta fel heller. Det skulle få de som är med att verkligen se på sig själv från en annan synvinkel och verkligen förstå hur de påverkar människor runtom sig. Någon gång skulle man också kunna samla hela skolan eller klasser var för sig för att se på film om våld, förtryck, mobbning, laganda osv. Två filmer som jag varmt skulle rekommendera att se i skolan för att få alla att tänka till är "Die Welle" och "Tusen gånger starkare".

Så du ser. Små saker, som ett krokben i korridoren eller en skolvärdinna, har stor betydelse. Men mestadels syns de inte. För mycket händer under ytan.

Emma Lindvall, högstadieselev

Texten skriven under praoperiod på Ålands fredsinstitut 28-30.1.2013